

*Лариса ОРОНОВСЬКА,
канд. пед. наук, доц. кафедри музикознавства
та методики музичного мистецтва,
заст. декана факультету мистецтв з виховної роботи
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

МИСТЕЦЬКИЙ СОЦІУМ МАЙБУТНЬОГО ЯК ОСНОВНА ЦІННІСТЬ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У представленому матеріалі простежується видозміна мистецького соціуму (простору) в умовах глобалізації та діджиталізації освітнього середовища як одного із важливих структурних елементів у системі закладів вищої освіти України у сучасних міжнародних відносинах.

Визначено, що система вищої освіти в Україні потребує негайних реформ для імплементації відповідних нормативно-правових актів задля інтеграції до світової освітньої спільноти. Встановлено, що модернізація вищої освіти України передбачає розвиток державно-громадської моделі управління освітнім процесом вищої школи.

Ключові слова: *мистецький соціум, глобалізація, діджиталізація, навчальні заклади, освітній простір, міжособистісне виховання, сучасна музична освіта, музично-естетична вихованість.*

Проблема виховання студентів закладів вищої освіти залишається сьогодні актуальною у контексті змін парадигми освіти у ХХІ ст. та досягнень сучасної гуманітарної науки про людину як найвищу суспільну цінність і мистецький соціум, методика музичного мистецтва вищої школи не є винятком цього процесу.

Інтеграційні процеси, сучасні інноваційні технології та методи навчання що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні та реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску прояву

патріотичних почуттів, інтересу і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу та народів світу [2, с. 28–36].

Досліджуючи проблему видозміни мистецького напрямку, констатуємо, що основними складовими музичного виховання є толерантність, комунікація та ідентичність, то питання анкети були поділені на блоки, які стосувалися кожної складової мистецького виховання та музики як засобу виховного впливу на особистість.

Так, питання першого блоку стосувалися толерантності студентів та дали змогу з'ясувати, чи товаришують студенти із представниками іншої національної чи етнічної приналежності; ставлення здобувачів освіти до представників інших рас і національностей; до шлюбу між представниками різних національностей, до переселенців в Україні та до біженців, а також до прояву міжкультурної інтолерантності. Крім того, цей блок містив питання, спрямовані на визначення студентами основних причин конфліктів між представниками різних народів та проєктування власних дій у разі спостереження подібної конфліктної ситуації. Другий блок питань анкети стосувався комунікації студентів. Питання, вміщені у ньому, дали змогу з'ясувати, що відчуває студент, коли у його присутності люди іншої національності чи іншої етнічної приналежності розмовляють рідною мовою; а також позицію кожного респондента щодо необхідності забезпечувати захист і розвиток регіональних мов чи мов національних меншин.

Третій блок питань анкети стосувався ідентичності студентів. Питання цього блоку були спрямовані на самооцінювання студентами рівня культурної ідентичності до свого етносу; з'ясування міри розуміння респондентами сутності понять «територія Батьківщини» та «національна самосвідомість», їх ставлення до власної національної приналежності. Також питання анкети допомогли з'ясувати, чи відчувають студенти відповідальність за долю багатонаціональної полікультурної країни та чи пов'язують своє майбутнє з країною, у якій народилися.

Питання четвертого блоку стосувалися музики як засобу виховного впливу на особистість та уможливили з'ясування прояв студентами інтересу до творчості у відповідних сферах національної культури; види творчості та музичні жанри, які на думку респондентів, найбільш сприяють пізнанню іншої культури, а також чи віддають студенти перевагу музиці як невербальному засобу міжособистісного виховання.

Питання п'ятого блоку анкети дають можливість виявити, чи володіють студенти інформацією про відносини у країні та чи бажають дізнатись більше про різні країни й народи світу, їхню культуру та традиції; визначити джерела отримання такої інформації, а також, до якого типу культури вони себе відносять.

Розглядаючи сучасний стан виховання студентів, зокрема методика музичного мистецтва вищої школи, ми виходили з того, що естетичне виховання студентів не залежить від їх спеціальностей, натомість враховували загальні особливості цього вікового періоду зрілої юності та соціальну ситуацію розвитку особистості в ньому (праці Е. Еріксона, Е. Шпрангера, І. Кона, В. Слободчикова).

Обґрунтовуючи теоретичні засади поняття «міжособистісне виховання», ми зауважили, що в українському науковому просторі більше вживають поняття «полікультурне виховання», хоча в його зміст вкладають те, що в Європейському освітньому просторі розуміють як міжкультурне виховання.

Полікультурну вихованість дослідники розглядають як інтегровану якість, яка складається з низки пов'язаних між собою характеристик. Нас зацікавив підхід Х. Бані-Ісса, яким визначено такі критерії та показники, що характеризують полікультурну вихованість особистості [1]: володіння національною культурою (знання своєї національної приналежності, звичаїв, традицій, символів, відомих представників свого народу); інтеркультурний критерій, що характеризується рівнем інформованості особи про культуру інших народів та мотиваційною спрямованістю вивчення іноземної мови;

емоційний критерій (визначається рівнем розвитку в особи толерантності, терпимого ставлення до представників іншої культури).

В. Бойченко визначає полікультурну вихованість як «інтегративну якість особистості, що відображає багатоаспектність її зв'язків на мікро- та макрорівні і включає сукупність полікультурних поглядів, ідей, переконань, почуттів, потреб, цінностей, установок, які виявляються в конкретній поведінці» [3, с. 50].

Полікультурна вихованість, зі свого боку, є результатом «полікультурного виховання», що розглядається як «процес цілеспрямованого й планомірного формування й розвитку світогляду, переконань і почуттів особистості, що ґрунтуються на визнанні багатоманітності культур, збагачує її почуття, формує особливе ставлення до навколишнього світу й людей у ньому і супроводжується сприйманням та осмисленням життєво-важливих парадигм буття, перетворенням зовнішніх культурних смислів у внутрішній морально-етичний світ» [1, с. 14].

Натомість у словниковій літературі визначено, що міжкультурність (інтеркультурність) реалізується, коли представники різних культур, національні, етнічні та релігійні групи тощо живуть на одній території, беруть участь у відкритій, регулярній взаємодії, яка відзначається толерантністю, розумінням особливостей стилів життя, цінностей, норм Іншого [2].

На думку І. Д. Беґа, розвиток уміння молодих людей жити в мирі та злагоді має комплексний характер і передбачає виховання певних громадянських, моральних, інтелектуальних та емоційно-вольових якостей особистості. До них належать: розуміння зв'язків і взаємозалежностей всього сущого на землі; повага до всіх народів і цивілізацій; знання історії, здобутків інших народів, їхніх цінностей, традицій і проблем; ознайомлення з тенденціями, взаємодією і взаємозалежностями держав світового співтовариства; переконання, що мирним шляхом, без насильства можна вирішити всі спірні питання – як у нашій країні, так і за кордонами; знання

досвіду народної дипломатії; переконання, що будь-яка проповідь несумісності світових ідеологій, релігій і націй – безумство і злочин [2, с. 28–36].

Пізнати й прийняти культуру інших країн, бачити спільне й відмінне в різних культурах, побачити власну культуру очима представників інших країн може тільки та особистість, у якої сформоване розуміння культури свого народу й того, що збагачення цієї культури проходило у процесі взаємодії з культурами інших народів. Беручи за основу цей підхід, вважаємо, що міжкультурне виховання особистості починається з усвідомлення нею власної етнокультури, визнання цінності культурної традиції етнічних груп світу, що відображається у терпимому ставленні до них. Цілеспрямоване формування міжкультурної вихованості допомагає особистості вийти за межі власної культури й отримати якості медіатора культур, не втрачаючи власної культурної ідентичності [1].

Аналіз наукової літератури показав, що вихованість визначають як результат виховання та комплексну характеристику особистості. Таким чином, у нашому науковому екскурсі *міжкультурно-мистецька вихованість студента* розглядається як інтегрована особистісна якість, що забезпечує здатність до міжкультурної комунікації, міжкультурної ідентичності та прояву міжкультурної толерантності за допомогою засобів мистецтва, зокрема музичного [3, с. 49–50].

Використання музичного мистецтва у процесі міжкультурного виховання студентів закладу вищої освіти сприяє інтенсифікації розвитку мотивів до пізнання культури різних країн, когнітивних, емоційно-емпатійних, рефлексивних рис особистості. Саме тому у контексті нашого наукового пошуку *структура міжкультурної вихованості студента ЗВО*, що формується засобами музики, включає п'ять компонентів, які відображають сутність міжкультурної ідентичності, міжкультурної комунікації, міжкультурної толерантності та специфіку впливу музики на ефективність формування міжкультурної мистецько-естетичної вихованості студентів.

До таких компонентів міжкультурної вихованості належать:

- мотиваційний,
- емоційно-емпатійний,
- когнітивно-ідентифікаційний,
- культурологічно-комунікативний,
- рефлексивно-ціннісний.

Висновки. Підсумовуючи, констатуємо, що мистецтво, зокрема музичне, розглянуто як вагомий засіб виховного впливу на духовний світ студента, музика забезпечує всебічний розвиток особистості, спонукає її до морально-естетичних та етичних переживань, у тому числі завдяки тісному взаємозв'язку із засобами морального, розумового та фізичного виховання.

Вплив музики на духовний світ особистості досягається її багатофункціональністю (комунікативна, пізнавальна, соціальна, катарсисна, виховна, сугестивна, компенсаційна, евристична, соціалізуюча, розважальна). Завдяки цим функціям та іншим виражальним засобам вона фактично впливає на всі сторони свідомості й діяльності індивіда. Музично-естетичну вихованість студента розглянуто як інтегровану особистісну якість, що забезпечує здатність до міжкультурної комунікації, міжкультурної ідентичності та прояву міжкультурної толерантності. Вона є результатом міжкультурного виховання, зокрема засобами музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корній Л.П. Історія української музики : підруч. для муз. вузів. Ч. 2. Друга половина XVIII ст. Київ : Вид-во М. П. Коць; Харків, 1998. 387с.
2. Сисоєва С. Культурологічні концепти освітології та розвиток полікультурного суспільства. *Неперервна професійна освіта*. 2012. № 1–2. С. 28–36.
3. Токарева А.В. Підготовка студентів до міжкультурної комунікації в контексті формування фахівців-медіаторів культур. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія», 2013. № 2(6). С. 48–52.